

Gyűjtő: KOVÁCS ENNA FÜVEKINIA
 Gyűjtés ideje: 1988.

TART.: ÚJ SZŐLŐHEGYEK KIALAKULÁSA ÉS FORMÁLDOZÁSÁI

6 lap

FÖLDRAJZI MUTATÓ: BALATONBOSZÁR
 SZŐLŐSKISLAK

SZAKMUTATÓ: VII D
X 1.

LELTÁRLOKÁ: 6

Tisztelt Néprajzi Osztály!

Kovácsnői Friderika vagyok. A boglárlelleli Kertészeti Szakközépiskola 3. osztályos tanulója vagyok. Siófok. Felszabadulás ut. 59 szám alatt lakom, de Bogláron kollégiumban vagyok. 1971-ben születtem. A pályamunkámat 1988 nyarán készítettem. Gyűjtéseket végeztem Balatonboglár és Szőlőskislak környékén. Több alkalommal is meglátogattam a szőlőskislaki Bormúzeumot, amit a Balatonboglári Állami Gazdaság tart fenn. Itt ismerkedtem meg a szőlőművelés történetével és az Állami Gazdaság kialakulásával.

A gazdaságban sok olyan ember dolgozik akik magántulajdonban levő szőlővel is rendelkeznek. Tőlük kérdeztem meg, hogy mi a véleményük a szőlőművelés jövőjéről.

Pályamunkám eddig még semmilyen pályázaton nem vett részt.

Siófok. 1988. aug. 22.

Kovácsnői Friderika

Uj szőlőhegyek kialakulása és formálódó szokásai.
A szőlőtermeléssel foglalkozó kistermelők véleménye a szőlőművelés lehetőségeiről a jövőben.

Pályázó: Kovásznai Friderika

Somogy megye szőlő és borkeltermelésének évszázados hagyományai vannak. Az egykori Pannonia urai, a rómaiak, elterjesztették a szőlőművelést a Balaton vidékén. A honfoglalás után már a XI. században számos falu határában tudunk szőlőről /pl. Siófok, Kiliti/. Ezt bizonyítják a régészeti leletek. Somogy megye címerét 1498-ban adományozta II. Ulászló király. Az adománylevél szerint "...ebben a vármegyében ugyanis olyan bőségben van a bor, hogy országunk leggazdagabb vármegyéihez lehet számítani."

Ez a bortermő vidék nagyobbik fele a megye északi részére terjedt ki. A XIV.-XV. században a szőlő- és borkeltermelés hazánkban - így tehát Somogyban is - jelentős mértékben megnőtt. Ezt a fejlődést azonban megakasztotta a 150 éves török megszállás. A török hódoltság alatt a lakosság nagyrésze elmenekült. A megmaradt lakosoktól, szőlőbirtokosoktól must- vagy szőlőadót szedte a török uralom, a felszabadító háborúk és az azt követő Rákóczi szabadságharc küzdelmei megritkították az országot, közte Somogy megye lakosságát. A megye területén élők a XIII. század elején csak állattartással, vadászattal, halászással és egyszerű földműveléssel tudták eltartani magukat. A szőlőtermelés nem tartozott az elsődleges megélhetési források közé. Az 1720-as években magyar, délszláv és német telepések jöttek Somogyba, melynek eredményeként nagy ütemben törték fel az ugarokat. Mindez együtt járt a szőlőtermelés feléléésével.

1767-ben lépett életbe a Mária Terézia féle urbérrendezés, mely szabályozta a jobbágyi szolgáltatásokat. Az urbáriumok meghatározták a borkinérés jogát is: a jobbágy Szent Mihály napjától /szept. 29./ Szent György napjáig /ápr. 24./ szabadon mérhette ki saját termésű borát.

A XVIII-XIX. században a jelentősebb somogyi borvidékek: Baglaskő, Kéthely, Szőlőgyörök, Zamárdi, Endréd és Böhönye főként vörös; a déli Balaton mellék siller; Gomba, Zákány és Szentmihályhegy fehéré borairól ismert.

A szőlők egy-egy község határában zárt egységet képeztek. A hegyközségi szervezet irányította az ott folyó munkák rendjét, megakadályozta a rendbontásokat. Irrott törvényei valamennyi szőlőbirtokosra egyformán kötelezők voltak.

1867 után a mezőgazdaságba is behatoló kapitalista termelési viszonyok szükségessé tették a korszerűbb termelési módok, eszközök, gépek alkalmazását. Erre a kiegyezés után nyílt lehetőség. Ekkor váltak szabaddá a paraszti szőlőföldök a szőlődézsma eltörlésével. Mindez a szőlőművelés általános fellendülését eredményezte.

Az 1870-es években azonban a filoxéra a szőlőknek több mint a felét elpusztította. A századfordulón tehát újból háttérbe került a szőlőtermesztés.

A honoki szőlők Somogyban a XIX. századtól már jelentékeny területet foglaltak el, bár gyenge minőségű vörös bort adtak. A filoxéra pusztítás azonban a honoki szőlők még nagyobb elterjedését segítette elő. Ekkor létesültek Balatonmária, Balatonkeresztúr és Balatonszemes filoxérának ellenálló honoki szőlőkultúrái.

Rájöttek arra is, hogy az alanyra oltott nemest szintén nem támadja meg a filoxéra. Ezért a megyében egyre több oltványiskolát létesítettek/pl.Lengyel-tóti ,Balatonlelle/.

Ezzel rövid áttekintést szerettem volna adni Somogy megye szőlőtermelésének történetéről.

A második világháború után megyénkben is megkezdődtek az állami gazdaságok és termelő szövetkezetek létesítése.

A Balatonboglári Állami Gazdaság a Balaton északi partján kialakult történelmi borvidékekhez csatlakozva , azt kiegészítve újabb bortermő tájat alakított ki a déli oldalon.

A gazdaság 1952-ben jött létre Lengyel-tóti központtal, azzal a céllal, hogy a második világháború okozta károk felszámolásával, a szőlőterületek felújításához szükséges szaporító anyagot biztosítson.

1956 előtti területi nagysága 1584 ha volt. 1957-58-ban a Csillagpusztai Állami Gazdaság egyes területeivel gyarapodott a gazdaság és ezzel kezdetét vette a nagyüzemi terület kialakulása.

A kertészeti jellegű nagyüzem fő iránya a szőlőtermesztés , amely magába foglalja a szőlőszaporítóanyag-, a csemege-, a borszőlő termesztést, a borászatot a palackozással bezárólag.

A Balatonboglári Állami Gazdaság fejlődése során tervszerű szocialista nagyüzem lett.

A gazdaságban elért eredmények, a korszerű technológia , a felületi nagyság, az országos átlagot felülmúló termésátlag eredményeként 1974-ben az első szőlőtermelési rendszerek között ^{fogadták} a Balatonboglári szőlőtermelési rendszer a Balatonboglári Állami Gazdaság irányításával.

1977 januárjában megalakult a VITICOOP-Balaton Társaság 15 üzem részvételével. Célja Somogy megye szőlőterületének javítása és fejlesztése.

A VITICOOP gesztorgazdaság 16 partnerüzemből és 7 szakcsoportból áll ma.

A Balaton déli partján nem alakultak ki igazi szőlőhegyek, hiszen a terület nagy része a Balatonboglári Állami Gazdaság tulajdonában van.

Igaz, ahogy más területeken , itt is vannak kistermelők. De amig régen főállásban végezték a szőlőtermelést, ma már csak szórakozás képpen vagy másodállásban végzik ezt a munkát. Több kistermelővel is sikerült beszélgetnem, akik elmondták véleményüket a szőlőművelés lehetőségeiről. A legtöbb kistermelő azonban véleményem szerint ma már nem érdemes intenzíven foglalkozni szőlőtermeléssel, mert nem hozza be a ráfordított munkát és költséget.

A kistermelők által megtermelt szőlőt az Állami Gazdaság vásárolja fel.

A szőlőárakat az Igazgatótanács határozza meg, amelyekkel a kistermelők elégedettek. De hátránynak tekinthető, hogy a Gazdaság nem megfelelően segíti őket. Nem látják el őket kiegészítő szerekkel, növényvédő szerekkel vagy mindezt túl magas áron biztosítják számukra, amit a kistermelők sokszor nem tudnak megfizetni. Pozitívum azonban, hogy nem adóztatják őket, hiszen csak másodállásban végzik a szőlőtermesztést. Jobbára csak hobbikerteket hoznak létre, amelyekben a maguk szórakozására, kikapcsolódására telepítenek néhány tőke szőlőt.

Az így megtermelt szőlőt általában a család fogyasztja el. Akadnak nagyobb kertek is, ahol már több szőlő terem. Az ilyen kistermelők már megpróbálkoznak saját termésü bor készítésével is. Az így elkészített bort pedig szintén otthon fogyasztják el. A legtöbben azonban megegyeznek abban, hogy bizonyos mértékben mégiscsak érdemes foglalkozni szőlővel, mert a megtermelt szőlőt már nem kell megvenni boltban. Általában csak annyit termelnek meg ami saját szükségletüek kielégíti. Kistermelők mottója: "amit megtermelsz, azt nem kell megvenni boltban."

Mint ahogy említettem a Balaton dái partján nincsenek kifejezett szőlőhegyek, de azért minden község határában található magántulajdonban levő szőlők. Azt is említettem már, hogy a kistermelők által megtermelt szőlőt az Állami Gazdaság vásárolja fel jó áron. A Gazdaságban és a kistermelők kertjeiben termelt szőlőt a Balatonboglári Állami Gazdaság Borkombinátjában dolgozzák fel. Ezt a kombinátot 1967-71 között építették fel, amivel lehetővé tették a szőlő korszerű feldolgozását, a bor tárolását, palackozását.

Fontos tényező az is, hogy a szőlő korszerű termesztését csak nagyüzemben tudják elvégezni. A kistermelőknek nincs módjuk arra, hogy kisterületükön műszerrel művelést hozzanak létre, hiszen ehhez gépekre és több munkaesőre lenne szükség. Így csak a hagyományos, régi művelésmódokat tudják alkalmazni, de az ilyen tőkéken sokkal kevesebb a termés mennyisége, mint a modern művelésű tőkéken. Ugy viszont, ha megvásárolja a gazdaság a kistermelők termését, mindketten jól járnak. Hiszen a kistermelőknek nem kell tovább bajlódniuk vele és még pénzt is kapnak érte.

Szerencsére Somogy megyében nincsenek olyan súlyos gondok, mint Szabolcs-Szatmár megyében, ahol nincs megfelelő piaca a megtermelt szőlőnek és bornak. Szabolcs talaján csak az alma és a szőlő terem meg, ezért a legtöbb kistermelő a szőlőtermesztésre tette fel az életét. De mivel borukat nem tudják megfelelő áron eladni, ezért pénz hiánya miatt nem tudják megfelelően megművelni a szőlőterületeket sem. Ilyen okokból vágták ki a z alma és barackfák nagy részét is. Lehet, hogy Szabolcs megyében ugyanez a sors vár a szőlőre is. Szerencsére a mi megyénkben nincs szó ilyen gondokról. Nálunk megfelelő áron vásárolják fel a nagygazdaságok a kistermelők természeit. Azonban arra vigyázni kell, hogy sem a kistermelők, sem az állami gazdaságok ne csak a bor mennyiségét növeljék, hanem ügyeljenek annak minőségére is. Hiszen már évszázadokkal ezelőtt is nagy hírnévnek örvendett a magyar bor, de ez csökkent a korszerűbb technológia bevezetésével.

Ma már országos viszonylatban is a legfontosabb feladat a bor mennyiségének megőrzésével a minőség javítása, és reméljük ezzel sikerül visszaállítani a magyar bor hírnevét.

Visszatérve az új szőlőhegyek kialakulására, azt mondhatjuk, hogy ez Somogyban szorosan összefügg a Balatonboglári Állami Gazdaság működésével. A Gazdaságban működő több szakcsoport is nagyrészt a kistermelők tulajdonában van.

Azaz a föld a gazdaságé, de szakcsoportban dolgozó emberek végzik el a szőlőtermeléssel járó munkát.

Somogy gyönyörű lankáin tehát nem igazi szőlőhegyek vannak, mert összekapcsolódnak a Balatonboglári Állami Gazdasággal. Az emberek emlékezetéből mégsem lehet kitörölni azt, hogy itt már akkor is műveltek szőlőt amikor még nem léteztek az állami gazdaságok. Itt is megmaradtak a szőlőművelés évszázados hagyományai, mint a többi bortermő vidéken.